

MHJ

مجله تاریخ پزشکی

دوره سیزدهم، شماره چهل و ششم، سال ۱۴۰۰

Journal Homepage: <http://journals.sbmu.ac.ir/mh>

مقاله پژوهشی

بررسی نقش تغییرات آب و هوا در مکان‌یابی و ساخت بنا از دیدگاه طب سنتی

وحیده رحیمی‌مهر*^{id}

۱. استادیار معماری، گروه معماری، دانشکده هنر، معماری و شهرسازی واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: در دیدگاه طب، یکی از مهم‌ترین عامل مؤثر بر کیفیت هوای محیط و سلامت انسان، چگونگی وضعیت جغرافیایی است و برای مکان‌یابی محل سکونت به عوامل محیط طبیعی به‌عنوان عاملی اثرگذار بر مزاج اقلیم و سکنه توجه شده است. بنابراین هدف این پژوهش تبیین عوامل مؤثر بر تغییرات آب و هوای منطقه، توصیه‌های طب سنتی برای مکان‌یابی و تعیین حدود اقلیم‌های هفتگانه از دیدگاه طب سنتی است.

مواد و روش‌ها: این مطالعه یک تحقیق کیفی بر اساس روش تحلیلی - توصیفی و بر پایه اسناد و منابع معتبر کتابخانه‌ای است. به طوری که ابتدا منظور از تغییرات هوا در طب بیان گردیده و سپس عوامل مؤثر در تغییر آب و هوا و مکان‌یابی، با استفاده از منابع تاریخی مانند قانون، ذخیره خوارزمشاهی، مفرح‌القلوب و نرم‌افزار جامع طب سنتی نسخه ۱/۵ مورد بررسی قرار گرفته است یافته‌ها: عناصر محیطی مؤثر بر مکان‌یابی با تأثیر گذاشتن بر دو اصل مهم طب سنتی یعنی هوا و اعراض نفسانی باعث تغییرات در زنجیره امور طبیعی شده و بر سلامتی انسان تأثیر می‌گذارد به گونه‌ای که همه عوامل و عناصر محیطی به دلیل دارا بودن مزاج خاص، بر افراد تأثیر گذاشته و با اثرگذاری بر تعادل جسم و روان انسان، تغییر افعال که هدف نهایی و آخرین زنجیره امور طبیعی می‌باشد را باعث می‌گردند.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که معماری به شیوه عمل معماری همساز با اقلیم با توجه به لایه‌های اقلیمی مورد توجه طبیبان بوده است. همچنین در میان فاکتورهای مؤثر در مکان‌یابی، عامل باد به‌عنوان عاملی واسط بر سایر عوامل تأثیر مستقیم دارد و عنصر باد نقش بیشتری نسبت به سایر عوامل دارد. بنابراین توجه به جغرافیای پزشکی در انتخاب محل سکونت و ساخت بنا می‌تواند نقش مثبتی ایفا نماید و به ایجاد فضای سلامت محور کمک نماید.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۹/۲۶

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۱۲

تاریخ انتشار: ۹۹/۱۱/۱۹

واژگان کلیدی:

طب سنتی

مکان‌یابی محل سکونت

تغییرات آب و هوا

جغرافیای پزشکی

مسکن

* نویسنده مسؤؤل: وحیده رحیمی‌مهر

آدرس پستی: ایران، کرمان، خیابان

شهید مصطفی خمینی، کوچه ۵۷،

پلاک ۸۸.

پست الکترونیک:

yekta.rahimi@yahoo.com

۱. مقدمه

سابقه پیوند سه دانش، جغرافیا، طب و معماری و شهرسازی را شاید بتوان از کهن‌ترین متن معماری نوشته ویتروویوس پیدا کرد. او به آگاهی اندک معماران از طب اشاره می‌کند و دلیل آن را تشخیص کیفیت اقلیم‌ها، هوا، سلامت و عدم سلامت زمین‌ها و آگاهی استفاده از آب‌های مختلف می‌داند، چراکه بدون این ژرف‌نگری‌ها، بهداشت یک بنا نمی‌تواند تأمین شود (۸) این سخنان ویتروویوس تحت تأثیر تعالیم بقراطی در زمینه تأثیر انواع اقلیم و آب و هوا بر سلامتی انسان است که بعدها در غالب متون طب دوره اسلامی به تفصیل بیان و شرح داده شده است (۹-۱۱) و شواهدی تاریخی کاربرد طب در مکان‌یابی و ساخت بنا مؤید این مطلب است (۱۲-۱۷). چنانچه نویسنده کتاب *حدود العالم من المشرق والمغرب* (۳۷۲ ق) پس از توصیف وجوه ریاضی بناهای هرمین در نزدیکی فسطاط، به ظرافت می‌نویسد: «بر این هَرَمین بسیاری علم بر وی کنده است از طب، نجوم، هندسه و فلسفه» (۱۸).

در ارتباط با نقش عوامل جغرافیایی و محیط طبیعی در شکل‌گیری شهر و تمدن، برخی معتقداند که این عوامل در پدیده‌های تاریخی، فرهنگی و اجتماعی هر جامعه نقش قاطع و تعیین‌کننده دارند و چنان به این امر تأکید دارند که مکتب آنها با نام جغرافیاگرایی یا دترمینیسم جغرافیایی معروف شده است (۱۹-۲۰) براساس این نظریه، در شکل‌گیری محیط، عامل آب و هوا تأثیر مستقیم دارد (۲۱) بنابراین آنچه امروزه تحت عنوان جغرافیای پزشکی از آن نام برده می‌شود و به بررسی رابطه بیماری‌ها و درمان بیماری و حفظ سلامتی با عناصر محیطی مکان سکونت می‌پردازد (۲۲-۲۴) سابقه‌ای کهن در طب بقراطی دارد (۲۵) که در سال ۱۹۰۵ با عنوان اقلیم درمانی یا درمان اقلیمی در مقاله‌ای با عنوان «اقلیم‌درمانی و بهداشت شهری» برای اولین بار در دنیای جدید مطرح شد (۲۶) و در آن به جابه‌جایی و انتخاب محیط زندگی برای درمان و سلامتی پرداخته شده بود و بعدها در مجله پزشکی *Lancet* مقالات متوالی با موضوع سلامتی و تغییر اقلیم چاپ شد. در ایران نیز در سال ۱۳۹۰ مقاله‌ای

همچنان‌که انسان‌ها بر محیط اثر گذاشته و آن را تغییر می‌دهند، به‌طور متقابل از محیط تأثیر می‌پذیرند. این موضوع در گزینش محیط برای سکونت دائم یا موقت افراد همواره مورد توجه رشته‌هایی چون جغرافیا و معماری بوده است. شاید بتوان گفت فصل مشترک سه دانش جغرافیا، معماری و شهرسازی و طب سنتی، در حوزه جغرافیای پزشکی دیده می‌شود. چنانچه جغرافیای پزشکی به اثرگذاری عوامل محیط طبیعی و انسانی بر سامانه زیست‌شناختی بدن انسان و سایر موجودات می‌پردازد (۱) و از طرفی یکی از موارد مهم مربوط به طب و معماری، توجه این دو علم به مؤلفه‌های محیط طبیعی است که بستر فعالیت‌های مختلف انسانی است. به گونه‌ای که یکی از بحث‌های مهم معماری، طراحی برآمده از دانش اقلیمی است و در طراحی اقلیمی و هم‌سازی با محیط، شناخت عوامل محیطی و طراحی متناسب با آن از الزامات است (۲).

این عوامل محیطی در طب سنتی از الزامات شرایط محل سکونت افراد است که در کیفیت هوا و سلامتی ساکنان مؤثر است. کیفیت هوای محیط زیست یکی از شش اصل ضروری است که مهم‌ترین اصل برای سلامتی می‌باشد (۳-۵) و مبحثی است که در متون تاریخ طب به آن به‌عنوان عاملی در انتخاب محل سایر بناها چون بیمارستان اشاره شده است (۶). این‌سینا هوای سالم و نامطلوب را هوای آزاد و ترکیب‌نشده با مواد خارجی می‌داند (۳). او معتقد است هوایی که طبع صحیح به اعتدال آن حکم کند، مدد روح (غذای روح) می‌شود. او در کتاب *دَفْعُ الْمَضَارِّ الْكَلْبِيَّةِ عَنِ الْأَبْدَانِ الْإِنْسَانِيَّةِ* به این نکته اشاره داشته است که احتیاج به هوای معتدل بیش از احتیاج به چیزهای دیگر است و به دلیل همین اهمیت، باید به تغییرات هوا براساس علت آن‌ها توجه شود (۷). به همین دلیل، پزشکان «هوا» را یکی از عوامل مؤثر بر سلامت و بیماری می‌داند و استنشاق هوای مناسب را به‌عنوان یکی از موازین رعایت بهداشت، برمی‌شمارند.

توجه به توصیه‌های طبی مصادیق آن در معماری بررسی شد.

طبقه‌بندی و مراحل پژوهش به شرح زیر است:

- بررسی هوا و تغییرات آن در طب سنتی ایران

- بررسی عوامل تغییردهنده هوا و مؤثر بر مکان‌یابی

- بررسی فاکتورهای مؤثر بر عوامل مؤثر بر مکان‌یابی و نحوه تأثیرگذاری بر هوا

- یافتن مصادیق در مکان‌یابی و ساخت بناها

۳. بحث

۳-۱. هوا و تغییرات آن

یکی از واجبات برای طبیبان آگاهی داشتن از تغییرات هوا و تأثیر آن بر انسان است (۳۲-۲۸) ابن ربن طبری در بحث اعراض نفسانی، پایداری ویژگی‌های انسانی را ناشی از پایداری هوا می‌داند (۲۹) چرا که در طب، سلامتی انسان در گرو تعادل و تعامل دوسویه جسم و روح است (۳۴، ۳۳، ۲۹). بنابراین تغییرات هوا فاکتوری اساسی در سلامتی انسان محسوب می‌گردد. منظور از هوا و تأثیرات آن در طب سنتی، تأثیر عوامل موجود در جو زمین و همچنین تأثیر عوامل کیهانی است که باعث تغییر هوا می‌شوند و از طریق تغییر هوا بر مزاج و نیروی بدن انسان تأثیر می‌گذارد و آن را تغییر می‌دهد (۳۵).

به‌طور کلی تغییرات هوا در طب سنتی به سه دسته تقسیم می‌شود: (۱) تغییرات طبیعی که همان تغییرات فصلی (موسمی) است (۳)، به همین دلیل طبیبان ساخت بنا موافق فصول را پیشنهاد می‌دهند (۳۶ و ۵)؛ (۲) تغییرات غیرطبیعی مخالف اعتدال مزاج هوا، مانند آلودگی هوا در اثر دود و بخارات سمی می‌باشد؛ (۳) تغییرات غیرطبیعی که مخالف اعتدال مزاج هوا نیست، در تغییرات طبیعی و تغییرات غیرطبیعی که مخالف اعتدال مزاج هوا نیست، از یک سو عوامل آسمانی مانند جمع شدن ستارگان تابان و خورشید با هم در یک محل و از سوی دیگر عوامل زمینی تأثیرگذارند (۳۷، ۵، ۳) که این عوامل در مکان‌یابی و ساخت بنا مؤثرند.

تحت عنوان جغرافیای پزشکی در طب ابن سینا منتشر گشت که در بخش کوچکی از آن به مبحث گزینش مسکن اشاره شد (۲۷) اما موارد مؤثر در مکان‌یابی مورد بحث قرار نگرفت.

بنابراین آنچه انجام این پژوهش را ضروری می‌سازد تحقیقات اخیر پزشکی در زمینه تعامل انسان و محیط طبیعی با توجه به تأثیر اقلیم بر سلامتی و بیماری است. با نظر به نقش مؤثر محیط طبیعی در سلامت انسان، این تحقیق قصد دارد به بررسی عوامل مؤثر در مکان‌یابی محل سکونت و تغییرات هوا از منظر طب و جغرافیای پزشکی بپردازد تا زمینه‌ای جهت توجه بیشتر به توصیه‌های طب در مکان‌یابی و ساخت بناهای معاصر فراهم آید.

۲. مواد و روش‌ها

این پژوهش با ماهیتی کیفی و روش توصیفی و تحلیل محتوا به انجام رسیده است. گردآوری داده‌ها با استفاده از شیوه کتابخانه‌ای است. در این پژوهش از منابع طبی و معماری کهن مرتبط با سلامتی محیط در کنار استفاده از نرم‌افزار جامع طب سنتی و اسلامی نسخه ۱/۵ براساس کلید واژه‌های تحقیق مانند هوا، محیط، مکان‌یابی، بنا، مسکن و ساخت مورد استفاده قرار است به این صورت که با توجه به اهمیت هوا و تأثیرات آن بر سلامتی افراد، ابتدا منظور از هوا، تأثیرات آن و طبقه‌بندی از تغییرات هوا در متون طب سنتی بررسی شد و سپس با توجه به محوریت تحقیق بر مکان‌یابی و ساخت بنا، توصیه‌های مکان‌یابی و ساخت بنا در طب از متونی چون قانون ابن‌سینا، حفظ صحه ناصری و حفظ الصحة و سیاست‌المدن ساوجی استخراج گردید. در مرحله بعد عوامل مؤثر بر تغییر هوا که بر مکان‌یابی و ساخت بنا نیز مؤثر بودند، مورد بررسی قرار گرفت. در این بخش از منابع طبی بیشتری مورد بهره گرفته شد تا بتوان فاکتورهای مؤثر بر کیفیت عوامل مؤثر بر تغییر هوا را به دست آورد. در نهایت فاکتورهای مؤثر بر کیفیت این عوامل دسته‌بندی و با

۴. عامل مؤثر بر تغییرات هوا و مؤثر بر مکان‌یابی

پزشکان سنتی به این موضوع که اقلیم بر مزاج افراد تأثیر دارد اعتقاد داشتند و به همین دلیل به فاکتورهایی جهت مکان‌یابی محل سکونت توجه می‌نمودند و چنانچه آب و هوای منطقه مناسب نبود درصدد اصلاح عوامل با ساخت بنا مطلوب برمی‌آمدند.

جرجانی در تدبیر مسکن‌های جزوی می‌نویسد: «مسکن جزوی خانه‌ها را گویند و مسکن کلی شهرها را گویند و هرگاه که مردم اندر شهری مقام کند که نهاد و هوای آن بد باشد، اگر نهاد خانه بر شکلی نیک نهد، مضرات آن هوا کمتر باشد» (۳۸). علاوه بر این پزشکان معتقد بودند برای هر مزاجی باید به مقتضای آب و هوا محل زندگی او تدابیری جهت سلامتی اندیشید و اینکه یک بیماری به‌خصوص، ممکن است ویژه منطقه خاصی از مملکت باشد و حتی نسبت به این مسئله مهم که یک بیماری واحد در نقاط مختلف مملکت ممکن است با داروهای متفاوتی درمان شود، آگاهی داشته‌اند که خود نشان‌دهنده توجه به موقعیت جغرافیایی است. شعر مولانا گواهی بر این مدعاست (۳۹).

نرم نرمک گفت شهر تو کجاست

که علاج درد هر شهری جداست

یکی از اسباب و علل احوال انسان، عوامل زمینی تأثیرگذار بر تغییرات طبیعی و غیرطبیعی موافق مزاج هوا می‌باشد که شامل عرض جغرافیایی، پستی و بلندی‌ها، کوهساران، دریا و باد و خاک است و الزامات و شرایط محل سکونت از آنها متأثر می‌شود که طبیبان در کتب و رسایل خود به آن اشاره کرده‌اند (۳، ۳۷، ۴۰، ۵).

از وظایف معماران قبل از آغاز طراحی، تحلیل بستر سایت به منظور شناسایی کلیه عوامل محیطی مؤثر در ایجاد تغییرات اقلیمی است. این عوامل بر آب و هوای اقلیم محلی و اقلیم خرد تأثیر می‌گذارد (۲). بنابراین با توجه به اهمیت وجوه عوامل زمینی در محل سکونت به بررسی هریک از آنها از منظر طب می‌پردازیم.

۵. عوامل زمینی

۵-۱. عرض جغرافیایی

عرض جغرافیایی یک مکان در گرمی و سردی آب و هوای اقلیم و مزاج ساکنین تأثیرگذار است. چنانچه یکی از اقسام اعتدال مزاج اعتدال صنفی است (۴۲-۴۱، ۴). به همین جهت حکیمان زمین را به اقلیم‌های مختلف با توجه به شرایط جغرافیایی تقسیم‌بندی می‌کردند. البته عقاید قدما درباره تقسیم زمین متفاوت بوده است. اما آنچه در کتب و رسایل طبی درباره اقلیم‌بندی جهان بیشتر دیده می‌شود تقسیم‌بندی ربع مسکون توسط مدارهای موازی با مدار استوا می‌باشد. در بیان ربع مسکون باید گفت که به اعتقاد گذشتگان کره زمین از دو قسمت خشکی و دو قسمت آب تشکیل می‌شده است و قسمت قابل سکونت یک چهارم واقع در شمال بوده است و کلمه ربع مسکون (ربع معمور) ناشی از این فرضیه ایجاد شده است (۴۳). حکما دو نیم کره شمالی و جنوبی زمین را به هفت قسمت تقسیم می‌کردند (۴۵، ۴۴، ۵). این نکته قابل ذکر است که دانشمندانی چون ابوریحان بیرونی، قزوینی، ابن‌خلدون، خازنی و ابوالفدا به وجود سرزمین‌هایی در ورای اقلیم هفتم معتقد بودند چنانچه بیرونی از اقوامی مانند آسیو، ورنانک و بوره و مانند ایشان خبر می‌دهد (۴۶). ولی به‌طور کلی طبقه‌بندی مناطق مسکونی در همه متون حتی در آثار ابوریحان نیز براساس همان هفت اقلیم می‌باشد (شکل ۱).

درباره معتدل‌ترین اقلیم حکیمان اختلاف‌نظر داشته‌اند چنانچه ابن‌سینا و قرشی، منطقه اول را معتدل‌ترین منطقه معرفی کرده‌اند (۳) و برخی چون امام رازی و گیلانی اقلیم چهارم را منطقه معتدله می‌دانند (۴۷، ۴۵، ۴۲، ۵). گیلانی ضمن تأیید معتدل بودن اقلیم چهارم اشاره می‌کند که اکثر شهرهای اقلیم اول مانند سراندلیب و سودان مغرب و جنوب مصر و حبشه همه گرم‌سیرند و همیشه باد و طوفان و باران دارند و آسمان آنجا خالی از ابر است و مردم آنجا سیاه‌چهره، خشک و لاغر و مجعد می‌باشند در حالی که اقلیم چهارم به دلیل قرارگیری در وسط اقلیم‌های دیگر از این عیب‌ها خارج است (۵). او

می‌کند، چراکه مدار آفتاب جنوبی است و روبه‌رویی آن با کوه شمالی سبب انعکاس و در نتیجه گرمای مضاعف می‌شود و علت دیگر ممانعت از وزش باد شمالی می‌باشد (۴۵، ۴۲). دلیل برتری حالت سوم (کوه غربی) بر حالت چهارم علاوه بر عدم دریافت باد شرق، ایجاد امراض و فساد هوا به علت انتقال دائمی هوا از سرمای آخر روز و تمامی شب به گرمای مفرط است که این گرما باعث آزار طبیعت می‌شود (۴۵، ۴۲، ۵).

۳-۵. وجه عمومی و منطقه‌ای باد

از دیدگاه طراحی معماری، باد را از نظر نوع، کمیت و کیفیت بررسی می‌کنند و هدف شناسایی باد مطلوب و نامطلوب است (۲). باد به‌عنوان یک تعیین‌کننده اقلیمی بر دما و رطوبت تأثیر می‌گذارد و دمای محسوس را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۵۱). نگاه ویژه به باد در طب سنتی نیز به خاطر خصایل بارز باد از قبیل «انتقال و تحرک شدید» است که سبب سلامتی و بیماری می‌شود (۳). ابن‌سینا تغییرات هوا بر اثر باد را به دو صورت می‌داند، یکی وجه عمومی و دیگری وجه منطقه‌ای و سرزمینی و درباره وجه عمومی و مزاج بادها معتقد است که بادهای جنوبی در بیشتر سرزمین‌ها به واسطه نزدیکی خورشید، گرم و به دلیل تبخیر آب دریاها که عموماً در جنوب محل سکونت می‌باشند، مرطوب‌اند. به همین دلیل گرم و مرطوب بودن، بادهای جنوبی بدن را سست می‌کنند. همچنین بادهای شمالی به علت عبور از از کوه‌ها و سرزمین‌های پربرف، سرد هستند و از آنجا که تحلیل‌رفتن (تبخیر) آب در شمال کمتر است و باد بر آب‌های منجمد دریا و یا بر صحراها می‌گذرد، رطوبت ندارد و خشک‌مزاج است. بادهای شرقی در گرمی و سردی معتدل‌اند ولی از بادهای غربی خشک‌تر می‌باشند. زیرا شمال شرق از شمال غرب کم‌بخارتر است و بادهای غربی به علت عبور از دریا و جریان مخالف حرکت خورشید، کمی مرطوب‌تر از بادهای شرقی است. آنچه خورشید از بادهای شرقی و به‌خصوص اکثر بادهای شرقی که در آغاز روز می‌وزند، می‌گیرد، نمی‌تواند از باد غربی اخذ کند و دلیل آن، وزش اکثر بادهای غربی در پایان روز می‌باشد. بنابراین بادهای غربی از بادهای شرقی خنک‌تر و

همچنین در قسمتی با عنوان اختیار مسکن به‌طور واضح به این نکته اشاره کرده که اقلیم چهارم و آخر اقلیم سوم به جهت حفظ سلامتی بهترین مکان برای اختیار مسکن است (۵). ابن‌خلدون، تاریخ‌نگار، جامعه‌شناس، مردم‌شناس و سیاست‌مدار، مسلمان، در «مقدمه ابن‌خلدون» اقلیم چهارم را برای عمران و آبادانی سازگارتر دانسته و معتقد است که به دلیل همین سازگاری، دانش، هنر، ابنیه، پوشیدنی، خوردنی، جانوران و سکنه از حیث رنگ، اخلاق و ادیان در اقلیم چهارم معتدل‌تر هستند (۴۸).

۲-۵. توپوگرافی

عوارض جغرافیایی یا همان پستی و بلندی عامل زمینی دیگری است که بر تغییرات هوا و نهایتاً در چگونگی تن و روان آدمی تأثیرگذار است، طبیبان هوای بلاد و مسکن در سطح هموار را برتر از هوای مسکن مرتفع می‌دانند چرا که هوای بیشتر دارند و بادهای تند و سرد در زمین‌های هموار کمتر از زمین‌های مرتفع می‌باشد و مسکن و بلاد در بلندی را بهتر از بلاد و مسکن در مکان پست می‌دانند (۴۹، ۴۲، ۱۱، ۵) بهتر بودن هوای مناطق مرتفع در برابر مناطق پست به حدی است که حتی برای اختیار منزل در هنگام مسافرت هم به آن اشاره شده است (۵۰).

دوری و نزدیکی از کوه نیز در هوای منطقه تأثیرگذار است و حالات مختلفی را برای شهر ایجاد می‌کند (شکل ۲)، کوه از دو طریق بر هوا تأثیرگذار است: یکی اینکه مانع تابش خورشید به نقاط مجاور می‌شود و دوم در باد منطقه تأثیر دارد (۳۷، ۵، ۳).

ابن‌سینا معتدل‌ترین مناطق همجوار کوه را مناطقی می‌داند که به طرف شمال و شرق باز باشند و کوه در مغرب و جنوب باشد (۳)، مانند حالت اول و سوم (شکل ۲) که از این دو حالت، حالت سوم به دلیل نزدیک‌تر بودن به اعتدال (۴۵، ۳۷، ۳) بر حالت اول برتری دارد. دلیل برتری حالت اول بر دوم این است که در حالت دوم (کوه شمالی) برخلاف حالت اول (کوه جنوبی) انعکاس آفتاب گرمای بیشتری در منطقه ایجاد

اما باد جنوب برعکس باد شمال نیروها را سست و منافذ پوست را باز می‌کند، خلطها را برانگیخته و بیرون می‌آورد و حواس را سنگین می‌سازد. همچنین قرحه را تباهی و بیماری‌ها را وخامت می‌بخشد، تن را لاغر می‌کند، قرحه‌ها و نقرس را به خارش سوزناک مبتلا می‌سازد، باعث سردرد می‌شود، خواب‌آور است و تب‌های عفونی همراه می‌آورد ولی گلو را زبر نمی‌نماید (۳). ارزانی نیز بعد از اشاره به برخی از این ویژگی‌های باد شمال و جنوب که عکس یکدیگرند، باد شمال را به آب سرد و باد جنوب را چون آب گرم تشبیه می‌کند (۴۵). به نظر می‌رسد بیشتر این خواص باد جنوب به علت گذشتن از نواحی گرم‌تر و همراهی خصلت‌های آن با خود باشد (۵۳).

با توجه به مطالب ذکر شده، باد یکی از مهم‌ترین عوامل طبیعی در مکان‌یابی و ساخت بنا می‌باشد و جهت وزش آن بر سلامت انسان تأثیراتی دارد. آنچه که از آثار طبی برمی‌آید باد شمال به‌طور کلی نسبت به سایر بادهای اثرات مثبت بیشتری دارد. منظور این است که در صورت نبودن پدیده اقلیمی نامناسب در منطقه که در مبحث وجه منطقه‌ای توضیح داده می‌شود، باد شمال به دلیل وزش از مناطق سرد جهان، برای سلامتی انسان بهتر است. توجه به باد شمال به حدی است که در انتخاب محل اقامت مسافر هم به آن تأکید شده است (۵۰).

اما علاوه بر اهمیت وجه عمومی که مربوط به جهت کلی وزیدن باد می‌باشد، وجه منطقه‌ای یعنی گذر باد از بخش خاصی از منطقه نیز در اثرگذاری آن بر سلامت اهمیت می‌یابد. برای همین امر است که طبیبان افراد را به شناخت باد مطلوب و نامطلوب منطقه سکونت توصیه کرده‌اند.

بنابراین تغییر هوا بر اثر باد ممکن است در برخی مناطق علل دیگری داشته باشد، چنانچه ابن‌سینا درباره وجه دیگر تغییرات هوا بر اثر باد نامطلوب یعنی وجه منطقه‌ای و سرزمین چنین نگاشته است:

«در برخی مناطق که نزدیک کوه‌های پربرف جنوب هستند، وقتی باد بر آن‌ها می‌وزد سرد می‌گردد. ممکن است باد شمالی هم بر صحرای سوزان بگذرد، حرارت کسب کند و از باد جنوب

بادهای شرقی از آن‌ها گرم‌ترند و هردوی آن‌ها در مقایسه با بادهای جنوب و شمال معتدل هستند (۳).

به‌طور کلی در متون طبی، باد شمال به‌عنوان بهترین باد معرفی شده است که هوا را مساعد می‌کند (۴-۳). و در درجه دوم باد شرقی و بعد از آن باد غربی و از باد جنوب به‌عنوان باد زیان‌آور یاد کرده‌اند (۳).

رازی برای باد شمال ویژگی‌هایی به این شرح ذکر می‌کند: «تن را سخت و نیرومند و سر و حسگرها را خشک می‌کند. این از بهترین بادهاست و دورکننده گندیدگی‌ها است، جز آنکه برانگیزاننده بیماری‌های پدیدآمده در شش و گلو و سرماخوردگی و زکام می‌باشد و بندآورنده شکم و پیشاب‌آور است» (۴).

ابن‌سینا علاوه بر ویژگی‌هایی که رازی به آن اشاره کرده، تأثیر باد شمالی بر تقویت هضم و منع جریان مایعات سطح بدن را نیز یادآور شده است (۳).

اما بادی که از شرق می‌وزد (باد صبا) بعد از باد شمال در درجه دوم از بادهای مطلوب و نشاط‌آور محسوب می‌شود، چنان‌که برخی عرفا در تعریف این باد آن را عامل دگرگونی از حالتی به حالت دیگر می‌دانند (۵۲) و به نقل از تذکره‌الولیاء باد صبا را بادی نامیده‌اند که از زیر عرش می‌آید و زمینه موافقت با شرع را فراهم می‌آورد (۵۳). ابن‌سینا وزش این باد را در پایان شب و آغاز بامداد لطیف‌تر و خشک‌تر از وزش بادی که از خورشید اعتدال یافته، لطیف گشته و رطوبت آن کاهش یافته (باد وزیده در پایان روز و آغاز شب) می‌داند (۳). علت این لطافت و اعتدال، وزش باد شرقی در روز و موافق حرکت آفتاب است، برخلاف باد غربی که مخالف حرکت خورشید و در آخر روز می‌باشد. برای همین تأثیر باد غربی ضعیف‌تر است و به سردی و رطوبت متمایل می‌باشد (۵).

در طب سنتی باد غربی در درجه سوم قرار دارد و چنانچه در پایان شب و آغاز روز بوزد بادی متراکم و غلیظ از هوایی آمده است که خورشید بر آن تأثیر نگذاشته است. اگر این باد در پایان روز و آغاز شب بوزد لطیف می‌باشد (۳).

زیر ساختمان و از نوع رُست نبودن جهت جلوگیری از نفوذ و ایجاد عفونت. ناصرالحکما توصیه می‌کند در صورت مجبور بودن به ساخت بنا در این زمین‌ها با ایجاد ناکش‌ها، بنا را از رطوبت دور ساخت و یا با انتخاب اتاق‌های منزل در طبقه فوقانی بنا و اختصاص طبقه همکف به فضاهایی مانند اتاق نهار یا مطبخ یا شربت‌خانه و صندوق‌خانه و انبار که در آنها توقف دائمی صورت نمی‌گیرد، از تأثیر رطوبت کاست (۳۶).

۵-۵. موقعیت دریا

اطبا توصیه به جهت‌گیری مناسب بنا با توجه به عوامل اقلیمی دارند. عامل دیگر مؤثر بر جهت‌گیری بنا که به تغییرات هوا و مکان‌یابی مرتبط است، مجاورت و نزدیکی دریا است. که از روزگاران قدیم دریا عموماً رطوبت سرزمین‌های مجاور را افزایش می‌دهد اما در حرارت و برودت معتدل است. این اعتدال به این معنی است که در فصول گرم به سبب غلبه رطوبت به شدت گرم نمی‌شود و در فصول سرد به شدت سرد نمی‌گردد (۴۱، ۵). البته جهت قرارگیری دریا نسبت به شهر در تغییر هوای آن اهمیت دارد. به این صورت که اگر دریا در سمت شمال منطقه باشد، چون باد شمال بر آب می‌گذرد، لطافت می‌گیرد و از تأثیر مزاج آب که سردتر است، خنک می‌شود و منطقه مجاور را نیز خنک می‌کند (۳). اگر دریا در طرف جنوب منطقه باشد، هوای شهر گرم‌تر از حالتی است که دریا در شمال باشد (۴۵، ۳۷، ۳) و به‌خصوص اگر کوهی هم در بین منطقه و دریا واقع نشده باشد، غلظت‌های جنوب افزایش می‌یابد. اگر دریا در شرق منطقه قرار داشته باشد، هوا را بسیار مرطوب می‌کند، زیرا خورشید در اول طلوع آب دریا را بیشتر تبخیر و وارد هوا می‌کند (۳۷، ۳) و اگر دریا در طرف مغرب قرار داشته باشد، رطوبت آن از دریای شرقی کم‌تر است، زیرا تبخیر آب دریا به وسیله خورشید کم‌تر است (۳). ابن‌سینا در قانون محل زیست شمالی و نزدیک دریا را مطلوب دانسته است (۳).

۵-۶. کیفیت آب منطقه

بررسی کلی جغرافیایی شهرهای جهان به خوبی وابستگی میان زندگی شهری و دسترسی به منابع آب را نشان می‌دهد.

گرم‌تر گردد. بادهای سام یا بادهایی هستند که بر بیابان‌های گرم می‌گذرند و ... این بادهای اگر سنگین باشند یا مشتعل می‌شوند و یا ملتهب می‌گردند؛ لطیف در آن‌ها از بین می‌رود و سنگین پایین می‌آید و بقیه ماده التهاب و آتشین را همراه دارد» (۳).

۴-۵. کیفیت خاک

زمین به‌عنوان نخستین جایگاه و مصالح ساخت سرپناه، نقش به‌سزایی در معماری دارد. خاک به‌عنوان یکی دیگر از عوامل محیطی مورد توجه طب، در معماری نیز جایگاه خاصی داشته است به‌طوری‌که یکی از توصیه‌های طبیبان در انتخاب محل سکونت توجه به طبیعت خاک منطقه است (۵، ۳) که در تغییر هوا، آب و باد نقش مهمی دارد و حتی گیاهان و حیوانات سرزمین‌ها را دچار دگرگونی می‌کند. خاک برحسب آنکه آزاد، سنگلاخی، معدنی، شورزار، ریگزار (آهکی) و گل سیاه باشد بر آب و هوای منطقه مؤثر است (جدول ۲).

طبیعت خاک با تأثیر بر آب و هوای منطقه بر انسان و سلامتی او مؤثر است. به‌عنوان مثال زمینی که خاکش گوگردی است باعث گرم و خشک شدن هوای آن منطقه است. هوای گرم سبب سستی اعضاء می‌شود که این سستی از سردی باطن به علت میل حرارت به ظاهر ناشی می‌شود و گشایش منافذ، ضعف قوا، بدی هضم، تکدر حواس، تشنگی بسیار را به همراه دارد (۵) و یا زمین سنگی به دلیل عدم تداخل آب زیاد در آن نسبت به زمین خاکی خشک‌تر است (۴۵) و هوای منطقه‌ای که زمینش سنگی است، سرد است (۳۷). هوای سرد بدن را سخت می‌کند، گرما (حرارت غریزیه) را در درون بدن جمع می‌کند و بدین علت هضم و نضج غذا به خوبی صورت می‌گیرد و بدن و افعال صادره از آن تقویت می‌شوند. بیماری‌هایی که به این سردی مربوط می‌شوند مانند زکام، صرع، رعشه و ... به علت کثرت بلغم و محبوس شدن آن در مغز و عدم تحلیل آن به علت بسته شدن منافذ است (۵).

در طب سنتی برای زمینی که ساختمان در آن قرار می‌گیرد تذکراتی داده شده است؛ مانند خشک و بی‌رطوبت بودن زمین

سرب و ایجاد قرحۀ روده به علت سرب می‌دانند (۳). اطباء استفاده از این آب‌ها را تنها در مواردی که سکنه ناچار به استفاده از این آب هستند مجاز می‌دانند و برای آن شرط استفاده از ظروف سفالین در بدنه چاه و پوشش کف از گل پاکیزه و خالص را ذکر کرده‌اند. در الحاوی این مطلب به نقل از روفس چنین آورده شده است: «هرگاه به ناچار به استفاده از آب‌های آلوده برای گروه زیادی از مردم باشیم، باید چاه‌هایی را کنار هم حفر کنیم که یکی، گودتر از دیگری باشد سپس کف آنها را با کلوخ‌های پاکیزه و ستبری که از آنها ظرف‌های سفالین می‌سازند، بیوشانیم و با روان کردن آب در چاه‌ها، آبی را که آلودگی کمتری دارد از چاه گودتر به دست آوریم» (۵۴). به‌طور کلی از مهم‌ترین تدابیری که برای از بین بردن تباهی و مضرات و اصلاح آب در طب آمده، تراوش آب از ظروف سفالین است (۳۸).

در طب آب‌هایی که به گوهر معدنی آمیخته‌اند و آب راکد یا آب شور آب‌هایی نامطلوب محسوب می‌شوند. ساوجی یکی از بدترین آب‌ها را آبی می‌داند که در زمین حاوی مواد معدنی چون آهن، گچ و ... باشد (۳۷). اما در برخی از همین آب‌های نامطلوب فوایدی نیز وجود دارد. به‌عنوان مثال، در آبی که با گوهر معدنی آمیخته است آهن وجود دارد و احشاء را تقویت می‌کند (۳۸)، بیماری اسهال را متوقف می‌سازد و چنین آبی اشتها را برمی‌انگیزد، عوارض طحال را می‌زداید و غریزه جنسی را تقویت می‌کند. همچنین نوشیدن و یا حتی نشستن در آب دارای نوشادر (آمونیم کلرید) طبیعت را صفا می‌دهد همچنین آب زاج‌دار هرچند برای کسانی که بدنشان آمادۀ تب است نامطلوب و تب‌انگیز است اما برای کسانی که خون‌شان با بصاق همراه است و برای سیلان بواسیر فایده دارد (۳).

از لحاظ گرمی و سردی، بهترین آب در طب سنتی برای افراد، آبی می‌باشد که سردی آن معتدل باشد. آب سرد با وجود اینکه اشتها آور است و معده را محکم می‌کند ولی برای عصب زیان‌آور است و بیماران ورم احشاء باید از آن پرهیز کنند برخلاف آب سرد، آب گرم هضم را تباه و اشتها را کور

چرا که اولین معماری‌ها و ساخت و سازهای انسان، برای حفظ و کسب این مایه حیات بنا شده است (۵۴).

علاوه بر عوامل زمینی که در بالا به آن اشاره شد، طب سنتی، آب منطقه را نیز به‌عنوان آیتم بسیار تأثیرگذار بر هوا و سلامتی انسان معرفی می‌کند و به اصلاح آب و جنس محل عبور آب به دلیل ترکیب شدن مواد با آب توجه زیادی دارد. حکما بهترین آب را آب چشمه‌ای می‌دانند که از خاک آزاد (خالص) می‌جوشد و جاری می‌شود و در معرض تابش آفتاب وزش باد قرار می‌گیرد. بعد از آن آب چشمه‌ای که از سنگ بیرون می‌آید (۳۷، ۳). همچنین در طب سنتی از آب باران به‌عنوان آبی مطلوب نام برده شده است، خصوصاً آب باران تابستانی بعد از غرش رعد و برق و تنها عیب آن را تعفن سریع آن می‌دانند (۳۷) و درباره علت آن ابن‌سینا چنین نگاشته است: «این آب بسیار لطیف است و تباه‌کنندگان خاکی و هوایی در آن زود تأثیر می‌گذارند و تعفن در آن راه می‌یابد» (۳). توصیه طب برای حفظ آب راکد پوشش آب می‌باشد (۳).

اطبا بهترین آب جاری را از لحاظ جهت حرکت آبی می‌دانند که به سمت شرق در جریان است (هرچه این آب از منشأ دورتر شود بهتر است) و بعد از آن آب جاری به سوی شمال و آب‌های جاری به سمت جنوب و غرب را نامطلوب می‌دانند، خصوصاً زمانی که باد جنوبی بر آن‌ها بوزد (۳۷، ۲۹، ۳). در قانون و ذخیره خوارزمشاهی از آب رود جیحون و آب رود نیل به‌عنوان آب خوب مثال زده شده است و دوری از سرچشمه، خوبی مسیر، حرکت آب از جنوب به شمال و لطیف‌کننده‌های آب، به‌عنوان دلایل مطلوب بودن آب رود نیل ذکر شده است. علاوه بر این چهار علل، آب زیاد رود نیل، از خصوصیات مؤثر دیگر آن عنوان شده است (۳۸، ۳).

طب سنتی ایران آب زیرزمینی (چاه و قنات) را در مقایسه با آب چشمه نامطلوب می‌دانند و دلیل آن را محبوس شدن در دل خاک و آمیختگی با آن و مواد متعفن آورده‌اند. همچنین بدترین نوع این آب‌ها را آبی می‌دانند که در مسیر سربی جریان داشته است و دلیل آن را کاهش نیروی آب توسط

در منطقه معتدله جهانی در مطالعات اخیر اقلیمی قرار می‌گیرد. البته این موضوع تحقیقی جامع در حیطه اقلیم و جغرافیا را می‌طلبد که از دامنه این پژوهش خارج است. نظرات دانشمندان در مورد مشخصات دقیق اقلیم و حدود آنها درجاتی با هم متفاوت است. اما به دلیل تأکید پژوهش بر متون طبّی، در اینجا ملاک، اقلیم‌بندی حکیم ارزانی بر اساس شهرها^۱ و حکیم بیرونی بر اساس عرض‌های جغرافیایی است^۲ که تقریباً با یکدیگر مشابه‌اند. بنابراین با توجه به ارائه عرض‌های جغرافیایی اقلیم توسط دانشمندان و اسامی شهرهای ایران در کتاب *مفروح‌القلوب* ارزانی از مقایسه نظرات حکما می‌توان تصویر کلی از حدود ربع مسکون و جغرافیای پزشکی در طب سنتی را به دست آورد. با توجه به پهنه‌بندی کلی اقلیم جهان و مهاجرت افراد به مناطق ناشناخته و مسکونی شدن این مناطق، می‌توان این هفت اقلیم و ماورای آن را بر روی نیم‌کره جنوبی نیز به همان صورت مشاهده کرد (شکل ۳).

بر این اساس بیشتر ایران کنونی در اقلیم سوم و چهارم است و بخش‌های کمی از آن در اقلیم‌های دوم و پنجم قرار دارد که در (شکل ۴) بر اساس تقسیم‌بندی‌های استانی معاصر مشخص شده است.

همچنین از مطالعه موارد مهم در مکان‌یابی محل سکونت، می‌توان دریافت که علاوه بر عامل عرض جغرافیایی که به تعیین حدود اقلیم در جهان می‌پردازد، عوامل مؤثر دیگر در مکان‌یابی باید از جهاتی مورد بررسی قرار گیرند تا کیفیت آنها

می‌کنند، تشنگی را به طور سریع رفع نمی‌کند، ممکن است بیماری استسقاء و دق همراه داشته باشد و بدن را پژمرده سازد. اگر آب ولرم باشد حالت تهوع می‌آورد. آب بسیار گرم برای رفع قولنج و دفع بادها خوب است. این آب برای بیماران مصروع و مالیخولیا و سردرد و چشم درد و کسانی که جوش‌هایی در گلو دارند و بین دندان‌هایشان گوشت وجود دارد، مطلوب می‌باشد. همچنین آب بسیار گرم برای کسانی که دمل در پشت گوش دارند، یا سرما خورده‌اند، یا به قرحه حجاب گرفتارند و یا قلبشان در اطراف به انحلال گراییده، مفید است. آب بسیار گرم ادرار را روان می‌سازد و دردها را تسکین می‌بخشد (۳). بنابراین توجه به آب منطقه، جهت حفظ سلامتی و درمان افراد عاملی مهم محسوب می‌شود که در گذشته سعی در مراعات آن شده است.

۶. نتیجه‌گیری

در طب یکی از عوامل مؤثر بر سلامتی انسان محل سکونت فرد است که به سبب تغییرات هوا و تأثیر آن بر بدن انسان مورد توجه بوده است و دلیل اهمیت آن هم اهمیت هوا به‌عنوان مهم‌ترین اصل از اصول شش‌گانه است. از طرفی عوامل مؤثر در مکان‌یابی مورد توجه طب به‌عنوان عامل مؤثر بر ویژگی‌های روحی افراد ذکر شده‌اند و این به دلیل تأثیر هوا بر حالات روحی و روانی است.

همان‌طور که بیان شد افرادی چون ابن‌سینا اعتدال منطقه اول را به شرط عدم وجود شرایط نامساعد زمینی ناشی از موقعیت کوهستانی و دریا می‌داند. در واقعیت در این مناطق شرایط نامساعد وجود دارد و همچنین با توجه به اینکه مفاهیم جغرافیایی به‌تدریج تغییر کرده و کامل‌تر شده و امروزه منطقه‌بندی‌های اقلیمی متعددی ارائه گردیده، با تعیین حدود تقریبی اقلیم‌های مورد نظر طبیبان و دانشمندان قدیم بر نقشه کنونی جهان به نظر می‌رسد، اقلیم چهارم معتدل‌ترین اقلیم باشد، چرا که پزشکان طب سنتی امروزه اقلیم چهارم را منطقه معتدل می‌دانند و به طور تقریبی این محدوده اقلیمی،

۱. نگاه کنید به ارزانی، ۱۳۹۱، ۳۳۶-۳۱۸.

۲. بیرونی حد جنوبی هر اقلیم را حد شمالی اقلیم پایین‌تر از خود بیان کرده و حدود شمالی اقلیم‌ها را چنین بیان کرده است: حد شمالی اقلیم دوم ۲۰ درجه شمالی، حد شمالی اقلیم دوم ۲۷ درجه و ۳۰ دقیقه، حد شمالی اقلیم سوم ۳۳ درجه و ۳۷/۵ دقیقه، حد شمالی اقلیم چهارم ۳۹ درجه و ۶ دقیقه، حد شمالی اقلیم پنجم ۴۳ درجه و ۲۲/۵ دقیقه، حد شمالی اقلیم ششم ۴۷ درجه و ۱۲ درجه و حد شمالی اقلیم هفتم ۵۰ درجه و ۲۰ دقیقه.

می‌تواند نقش مثبتی ایفا نماید و به ایجاد فضای سلامت محور کمک نماید.

توجه طب سنتی تنها به انتخاب محل سکونت براساس عوامل طبیعی محیط معطوف نشده، بلکه محیط مصنوع نیز به‌عنوان عامل کیفی در زندگی انسان و سلامتی او همواره مد نظر قرار گرفته است، چراکه در مکان‌هایی که شهر، محیطی سالم ندارد، با ایجاد ساختمان مناسب می‌توان آثار منفی شهر را تعدیل نمود. از طرفی این توصیه‌ها تنها مربوط به خانه به مفهوم امروزی نیست بلکه تمام ساختمان‌هایی که در آن ساعاتی را صرف می‌کنیم شامل می‌شود و در ساخت و مکان‌یابی ساختمان‌ها نیز به کار می‌رود. چنان‌که در قدیم زکریای رازی، محل ساخت بیمارستان را با توجه به آب و هوای منطقه انتخاب کرد.

نکته قابل تأمل از بررسی عوامل مکان‌یابی این است که به نظر می‌رسد عنصر باد بیشترین تأثیر را در مکان‌یابی دارد چرا که در سایر فاکتورهای مورد توجه برای مکان‌یابی، به جهت وزش آن به‌عنوان فاکتوری مؤثر بر کیفیت سایر عوامل مکان‌یابی، توجه شده است. شاید به همین دلیل است که در معماری سنتی برج باد جهت تعیین جهت وزش باد و عناصر هدایت‌گر باد مانند بادگیرها و بازشوها در جهت وزش باد مطلوب نقش مهمی داشته‌اند. چنان‌که ویتروویوس در تاریخ از شهری باشکوه در میتیلینه نام می‌برد که بدون توجه به جهت باد ساخته شده بود و با وزش باد جنوبی مردم آن بیمار می‌شدند، با وزش باد شمال غربی، به سرفه می‌افتادند و با باد شمال بهبود می‌یافتند اما به سبب شدت سرما نمی‌توانستند در گذرها و کوچه‌ها بمانند (۸).

به‌طورکلی از یافته‌های طبیبی درباره مکان‌یابی و ساخت محیط مصنوع چنین به نظر می‌رسد که معماری به شیوه عمل معماری همساز با اقلیم با توجه به لایه‌های اقلیمی مورد توجه طبیبان بوده است و توجه به جغرافیای پزشکی از نظر طب سنتی در انتخاب محل سکونت و ساخت بنا می‌تواند نقش مثبتی ایفا نماید و به ایجاد فضای سلامت محور کمک نماید.

مشخص گردد (جدول ۳) و می‌توان مصادیقی از کاربرد این توصیه‌های طبی در ارتباط با عوامل مؤثر بر تغییرات هوا را در معماری و شهرسازی سنتی ایران مشاهده نمود. (جدول ۴) چرا که توجه طب سنتی تنها به انتخاب محل سکونت براساس عوامل طبیعی محیط معطوف نشده، بلکه محیط مصنوع نیز به‌عنوان عامل کیفی در زندگی انسان و سلامتی او همواره مد نظر قرار گرفته است، چراکه در مکان‌هایی که شهر، محیطی سالم ندارد، با ایجاد ساختمان مناسب می‌توان آثار منفی شهر را تعدیل نمود. از طرفی این توصیه‌ها تنها مربوط به خانه به مفهوم امروزی نیست بلکه تمام ساختمان‌هایی که در آن ساعاتی را صرف می‌کنیم شامل می‌شود و در ساخت و مکان‌یابی ساختمان‌ها نیز به کار می‌رود. چنان‌که در قدیم زکریای رازی، محل ساخت بیمارستان را با توجه به آب و هوای منطقه انتخاب کرد.

نکته قابل تأمل از بررسی عوامل مکان‌یابی این است که به نظر می‌رسد عنصر باد بیشترین تأثیر را در مکان‌یابی دارد چرا که در سایر فاکتورهای مورد توجه برای مکان‌یابی، به جهت وزش آن به‌عنوان فاکتوری مؤثر بر کیفیت سایر عوامل مکان‌یابی، توجه شده است. شاید به همین دلیل است که در معماری سنتی برج باد جهت تعیین جهت وزش باد و عناصر هدایت‌گر باد مانند بادگیرها و بازشوها در جهت وزش باد مطلوب نقش مهمی داشته‌اند. چنان‌که ویتروویوس در تاریخ از شهری باشکوه در میتیلینه نام می‌برد که بدون توجه به جهت باد ساخته شده بود و با وزش باد جنوبی مردم آن بیمار می‌شدند، با وزش باد شمال غربی، به سرفه می‌افتادند و با باد شمال بهبود می‌یافتند اما به سبب شدت سرما نمی‌توانستند در گذرها و کوچه‌ها بمانند (۸).

به‌طورکلی از یافته‌های طبیبی درباره مکان‌یابی و ساخت محیط مصنوع چنین به نظر می‌رسد که معماری به شیوه عمل معماری همساز با اقلیم با توجه به لایه‌های اقلیمی مورد توجه طبیبان بوده است و توجه به جغرافیای پزشکی از نظر طب سنتی در انتخاب محل سکونت و ساخت بنا

۷. ملاحظات اخلاقی

در تدوین این پژوهش، اصل امانتداری و صداقت استناد به متون مورد استفاده، اصالت منابع و پرهیز از جانبداری در مراجعه به متون یا تحلیل‌ها، رعایت شده است.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافی برای نویسندگان وجود ندارد.

۹. تشکر و قدردانی

لازم می‌دانم از زحمات استاد بزرگوار سرکار خانم دکتر مهرزاد مهربانی که با راهنمایی‌های ارزنده خود مرا در این پژوهش یاری رساندند، قدردانی نمایم.

جدول ۱. مزاج بادها بر اساس وجه عمومی

جهت باد	مزاج
شمالی	سرد و خشک
شرقی	معتدل در مقایسه با باد شمال و جنوب و گرم‌تر و خشک‌تر از باد غربی (گرم و لطیف)
غربی	معتدل در مقایسه با باد شمال و جنوب و سردتر و مرطوب‌تر از باد شرقی (سرد و کثیف)
جنوبی	گرم و تر

مأخذ: نگارنده با اقتباس از متون طبّی (ابن سینا، گیلانی و ارزانی، رازی)

جدول ۲. جنس زمین و خاک منطقه سکونت و تأثیر آن بر هوا براساس منابع طبّی

جنس خاک و زمین	تأثیر بر هوا	جنس خاک و زمین	تأثیر بر هوا
گل خالص	گرمی و تری هوا	گل متعفن (نزه)	رطوبت و تعفن هوا
زمین ریگ ناک	خشکی هوا	خاک آمیخته با زرنیخ	گرمی و خشکی و فساد هوا
خاک آمیخته با آهن	سردی و خشکی هوا	خاک آمیخته با نفت	گرمی و تری و فساد هوا
زمین سنگی	سردی و خشکی هوا	خاک آمیخته با گوگرد	گرمی و خشکی و فساد هوا
زمین آمیخته با گچ	سردی و تری هوا	زمین آهکی و یا شوره زار	گرمی و خشکی هوا

مأخذ: نگارنده با اقتباس از متون طبّی

جدول ۳. فاکتورهای مؤثر بر کیفیت عوامل مؤثر بر مکان‌یابی بنا از دیدگاه طب

عامل مؤثر در مکان‌یابی	فاکتورهای مؤثر بر کیفیت عامل
توپوگرافی	- نوع توپوگرافی (زمین هموار، مرتفع، پست) - جهت قرارگیری عوارض نسبت به شهر - جهت وزش باد به منطقه مسکونی با توجه به موقعیت عوارض
خاک منطقه	- نوع جنس خاک و زمین زیر بنا به‌عنوان بستر - میزان رطوبت بستر
وزش باد	- جهت وزش باد مطلوب و نامطلوب جهانی - جهت وزش باد منطقه (خرد اقلیم و اقلیم میانی) - موقعیت عوارض جغرافیایی در مسیر باد (مانند جنگل، کوه، دریا)
آب منطقه	- جهت جاری شدن - جنس بستر آب - منشأ آب - جاری یا راکد بودن - قرارگیری یا عدم قرارگیری در مسیر باد
موقعیت دریا نسبت به شهر	- جهت قرارگیری دریا نسبت به شهر - جهت وزش باد از روی دریا

مأخذ: نگارنده با اقتباس از متون طبّی

جدول ۴. مصادیق بهره‌گیری از اصول اقلیمی، منطبق بر طب با توجه به تغییرات هوا

تغییرات هوا	عامل	توصیه	نمونه مصادیق بهره‌گیری از اصول مرتبط با اقلیم، منطبق بر طب
تغییرات طبیعی	تغییرات فصلی	جهت‌گیری مناسب و ساخت بنا موافق فصول	- مهاجرت فصلی و روزانه (شکل ۵-۶) ساخت فضاهای تابستان نشین و زمستان نشین در ساختمان‌ها (شکل ۵-۶)
تغییر غیر طبیعی هوا	کیفیت آب	بهره‌گیری از آب با کیفیت و اصلاح آب با ظروف سفالین	- عدم احداث برکه در زمین‌های شور، زار و گچی و ایجاد آن در زمین سنگی ^۱ - سر پوشیده بودن آب راکد - احداث قنات و استفاده از کول‌های سفالی در بدنه چاه ولوله‌های سفالی در انتقال آب ^۲ (شکل ۷) - توجه به بستر جریان آب ^۳
	کیفیت زمین و خاک زیر بنا	ساخت بنا در زمین خشک و فاصله گرفتن از زمین مرطوب	- احداث گربه رو و فاصله گرفتن از زمین‌های مرطوب شمال کشور (شکل ۸) - احداث فضاهای سکونت دائم در طبقه بالا و قرار دادن شربت خانه و مطبخ در همکف
	کیفیت باد	دریافت باد مطلوب و ممانعت از باد مزاحم	- جهت‌گیری مناسب بنا منطبق با اقلیم خاص آن محدوده اقلیمی (وجه منطقه‌ای) - ایجاد عناصر بادگیر در جهت باد مطلوب اقلیم محلی و مسدود کردن ساختمان از سمت وزش باد نامطلوب (شکل ۹)
توپوگرافی	موقعیت دریا	جهت‌گیری مناسب جهت دریافت باد مطلوب	- احداث کوچه‌های تنک و باریک و مرتفع رو به دریا برای هدایت نسیم از سمت دریا به کوچه و منازل (شکل ۱۰)
	توپوگرافی	جهت‌گیری مناسب جهت دریافت نور و باد	- احداث بنا در مکان‌های مرتفع نزدیک بلندی‌ها و عدم ساخت بنا در دره و مناطق پست - بهره‌گیری از حداکثر نور و باد مطلوب در مناطق نزدیک کوه با دقت در جهت‌گیری (شکل ۱۱)

ماخذ: نگارنده با اقتباس از متون طبی

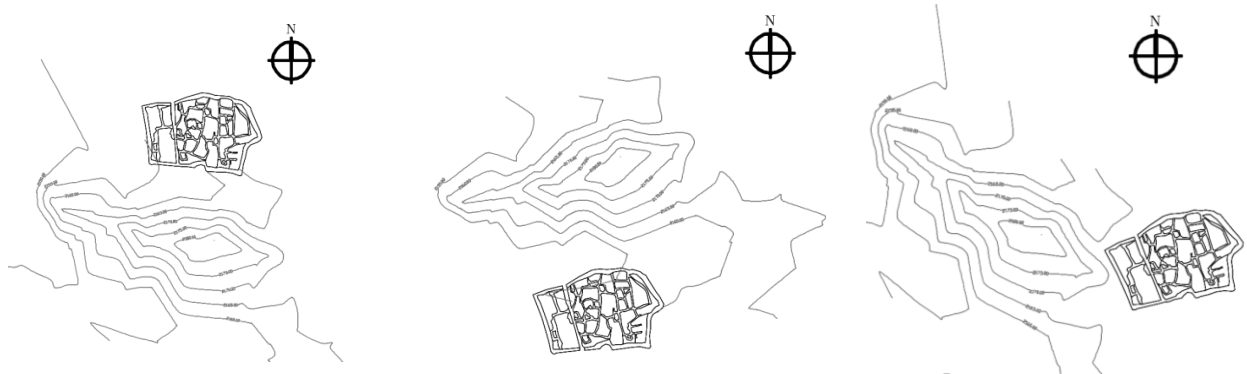
۱. ن. ک ورجاوند، ۱۳۸۹، ۲۲۵

۲. امروزه معتقدند که خاک رس بنتونیت دارای بار منفی قوی یونی است که به همین دلیل برای زدودن سموم از بدن بسیار حائز اهمیت است. یک بار منفی موجود در خاک رس اجازه می‌دهد تا مواد دارای بار مثبت چون سموم، باکتری‌های مضر، فلزات سنگین، آفت‌کش‌ها و عوامل بیماری‌زا، جذب آن شده و سلامت بدن را حفظ کند (فردوس فرد، ۱۳۹۴). بنابراین از آنجا که سفال از خاک رس تولید می‌شود، حامل این ویژگی می‌باشد.

۳. با نگاهی به معماری سنتی ایران می‌بینیم که معماران در برخی از آب‌انبارهای پرحجم و عمیق مانند خواجه و ریگ در یزد و آب‌انبار گنجعلی‌خان کرمان جهت استحکام انبار و خنک‌سازی آب در تابستان به جای شفته، کف را با سرب آب‌بندی می‌کردند (ورجاوند، ۱۳۸۹، ۲۲۹) اما با پرداخت نهایی بدنه با ساروج، جلو تماس آب با سرب را می‌گرفته و این کف سربی مسمومیتی پدید نمی‌آورد. چنانچه امروزه تحقیقات نشان داده که سرب ماده سمی است که تأثیر منفی آن بر روی سلامتی انسان مشخص شده و احتمالاً سرب موجود در آب از انحلال منابع طبیعی، لوله‌های حاوی سرب در سیستم‌های لوله‌کشی خانگی، اتصالات لچیم‌کاری و یا خدمات خانگی حاصل می‌شود (رادبین و همکاران، ۱۳۹۱: ۱).

شکل ۱. تصویر کلی از نوع تقسیم‌بندی هفت‌گانه زمین مأخذ: ابوریحان بیرونی، ۱۳۱۶ (۱۹۱، ۱۸)

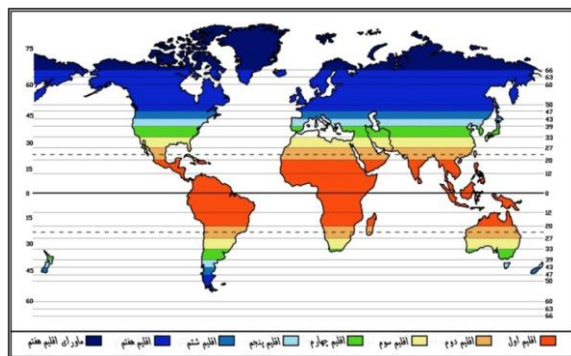
حالت سوم: دریافت اشعه خورشید و دریافت باد صبا و جلوگیری از باد دبور (باد غربی)
 حالت دوم: دریافت اشعه و حرارت بیشتر و باد جنوبی، مانع شدن از باد شمال و ایجاد هوای گرم
 حالت اول: ممانعت از انعکاس اشعه خورشید و باد جنوبی و ایجاد هوای سرد و خشک

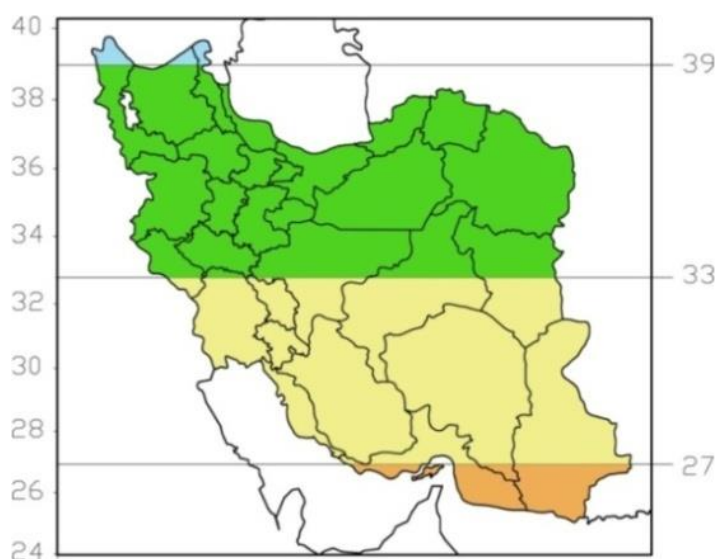
حالت پنجم: عدم آرامش به دلیل وزش مداوم باد
 حالت چهارم: ممانعت از دریافت اشعه خورشید و باد شرق، حرارت زیاد و باعث آزار طبیعت انسان

شکل ۲. حالت‌های ایجادشده بر محل سکونت با توجه به موقعیت کوه، مأخذ: نگارنده با اقتباس از متون طبیبی نامبرده در متن

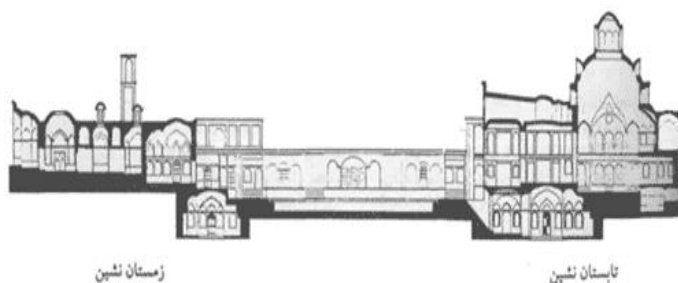
شکل ۳. حدود تقریبی هفت اقلیم و ماورای اقلیم هفتم در نیم کره شمالی و جنوبی بر نقشه فعلی جهان براساس نظر دانشمندان اکتیاس و ترسیم: نگارنده.

اقلیم دوم   اقلیم سوم   اقلیم چهارم   اقلیم پنجم

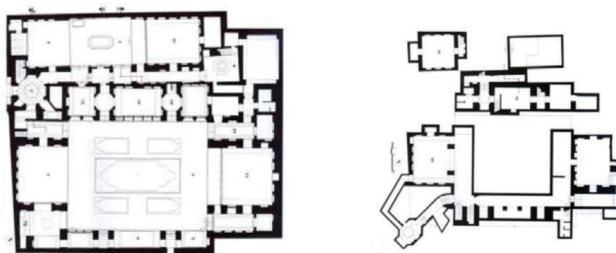
شکل ۴. اقلیم‌های ایران براساس فرضیه هفت اقلیم در طب

اقتیاس و ترسیم: نگارنده

شکل ۵. فضای زمستان نشین و تابستان نشین خانه بروجردی‌ها

مأخذ: <http://www.noandishaan.com/forums/thread124597.html>

شکل ۶. پلان خانه رسولیان و توجه به حرکت فصلی ساکنین
مأخذ: میراث فرهنگی استان یزد

شکل ۷. استفاده از ظروف سفالین در سیستم آبرسانی ارگ قدیم بروجرد
مأخذ: خبرگزاری تسنیم <https://www.tasnimnews.com/fa/news>

شکل ۸. نحوه ارتباط ساختمان با زمین در خانه سنتی شمال کشور
مأخذ: http://photos.wikimapia.org/p/00/01/96/19/37_big.jpg

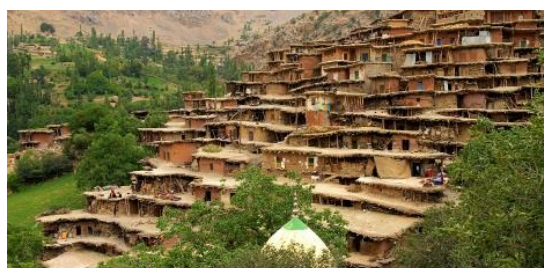

شکل ۹. بادگیرهای یک طرفه میبد رو به نسیم مطلوب و پشت به باد نامطلوب کویر
مأخذ: <http://images.hamshahrionline.ir/images/2012/3/meybod.jpg1.jpg>

شکل ۱۰: کوچه‌های باریک رو به دریا در بوشهر

ماخذ: نگارنده

شکل ۱۰: جهت‌گیری رو به تابش آفتاب روستای پلکانی ماسوله

ماخذ: راهنمای گردشگری گیلان

References

1. Esmaeili p. *Medical geograp; Ethical link between man and the environment. The Journal of Ethics in Science and Technology.* 2016; (3): 83-91.
2. Tahbaz M. *Climate Knowledge, Architectural Design.* Tehran: *Shahid Beheshti University;* 2013, p. 15-16, 25. [In Persian]
3. Avicenna H I A. *The Canon. Volume 1.* Tehran: *Surush;* 2011, p. 14-19, 189, 197-198, 205-206, 211-212, 214-216, 225-226, 228-229, 231. [In Persian]
4. Razi M I Z. *Al-morsheda va al-Fusul.* Zaki Eskandar, Al-bir. Translated by Zaker M I. Tehran: *university of tehran medical sciences and Health services;* 2005. p. 73, 206. [In Persian]
5. Gilani M K. *Hifzu al-Sehhe Naseri.* Tehran: *ranian traditional medicine publications;* 2011. p. 45, 88-95. [in Persian]
6. Najmabadi M. *Medical in Dar ul-Funun and its books.* Tehran: *Tehran University Documentation Center;* 1976. p. 209. [in Persian]
7. Avicenna, H. I. A. *Daf mazaro al-koliye an al-abdan al-ensaniye [Disposing any damage from the human body].* Anonymous translator. Revised by Abbasiyan, A. Tehran: *Al-maei.* 2008. p. 35. [In Persian]
8. Vitruvius Pollio M. *Ten Books on Architecture.* Translated by Fayyaz R. *Second Edition.* Tehran: *Art University.* 2012, p. 13, 17, 37. [In Persian]
9. Abu Zeyd, A. I. S. *Masaleu al-Abdan va al-Nanfös [Sustenance for Body and Soul].* Achieving and studying the Egyptian Mahmoud. Cairo: *Regional Office for the Eastern Mediterranean, Institute of Arabic Manuscripts.* 2004. p. 309.
10. Razi, M.I.Z. *Al-Mansuri fi al-Tebb [Aphorismi].* Described by Seddighi Bekri, Hazem. Kuwait: *Institute of Arabic Manuscripts; Arab Organization of Education.* . 1986. p. 203, 206.
11. Abu Sahl Masihi, E. I. Y. *Almae fi al-Tebb. [Book of the Hundred].* Damascus: *The French Institute in Damascus.* 1999. p. 113-114.
12. Al-Teflisi, Kamal al-Di Hobaysh. *Bayan al-Tibb. S.* Edited by HosseinRazaviBorqei. Tehran: *Ney.* 2011a. [In Persian]
13. Al-Teflisi, Kamal al-Din Hobaysh. *Kefayat al-Tibb.* Edited by Zahra ParsaPour. Tehran: *Institute for Humanities and Cultural Studies.* 2011b. [In Persian]
14. Taheri J. *Bath in the Islamic Literature of Theology, Theory and Practice, Quarterly Journal of Islamic Architectural Research.* 2016; 4(10): 46-63. [In Persian]
15. Rahimi mehr V, Motedayen H, Mehrbani, M. *Traditional Baths; The Preservative of Health, The Factor of Cure. The Monthly Scientific Journal of Bagh-E Nazar,* 2017; 14(50): 23-38.
16. Rahimi mehr V, Motedayen H, Mehrbani M. *Explaining Historical Evidence of the Interaction of Traditional Architecture with Traditional Medicine. History of medicine Journal.* 2018. [In Persian]
17. Kaviyani Pooya H. *Ancient Medical History.* Tehran: *Al-Maie;* 2014, p. 345, 347. [In Persian]
18. Anonymous writer. *Hudud al-alam min mashrigh ela al-maghreb.* Compiled by Sutude, Manoochehr. Tehran: *Tuhuri.* 1983, p. 176. [In Persian]
19. Carrel A. *L'Homme, cet inconnu (Man, The Unknown).* Translated by Parviz Dabiri. Isfahan: *taeed bookstore.* 1969.
20. Siegfried A. *Nations Have Souls.* Translated by Ahmad Aram. TEHRAN: *FAJR.* 1975; p. 208.
21. Kaviyani Pooya H. *The study of the historical factors of the foundation of cities with the approach to the cities of iran and mesopotamia. Journal of historical researches (university of isfahan).* 2018; 4 (36): 73-90
22. Shabani S, Ezzatian V. *Relationship between diseases with climatic elements and atmospheric pollutants in Isfahan province. Geographical Data (SEPEHR).* 2011; 20 (80): 47-56
23. Yaghfuri H, Fotouhi S, Beheshti Far J. *Spatial Distribution Analysis- Location of health services- Therapeutic and optimal placement. (Case Study: Hospitals in Jahrom). Geography and Development Quarterly.* 2015; 13(38):13-29. [In Persian]
24. Halimi M, Yar ahmadi D, ZAREII Z. *Examine the association between Climatic indicator and Incidence of Zoonotic Cutaneous Leishmaniasis in Kerman. MJSP.* 2015; 19 (3):129-148.
25. Hristakieva, E. 2005. *Climatotherapy in Dramatology: Why, How and When? Trakia Journal of Sciences,* 3(4): 27-31.
26. *Climatotherapy and Urban Hygiene.* 1905. *The Lancet.* Volume 165, Issue 4249, Pages 312-313.

27. Ghias M, Sharghi M, Taghdisi A. *Medical Geography in Avicenna's Medicine. Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 2012; 3 (1): 71-76
28. Galenus C. *Fi Ferah Al-Tibb Lel-Moteallemin*. Translated by Hunayn Ibn Ishag..cairo:dar al-kotob perss. 1977. p. 23.
29. Ibn Rabban al-Tabari. *Firdous al-Hikmah*,Aftab Press, Berlin. 1928. p. 501-511,486.
30. Ahvazi, A. I. A. *Kamel al-Sanaeh fi al-Tebb [Perfect Creation in Medicine]*. Ghom: Natural medicine revival. 2008.
31. Boghrat, albqrat fy al'amraz abbladiyeh, Translated by Hunayn ibn Ishaq al-Ibadi, Iran University of Medical Sciences, Institute of Medical History Studies, Islamic Medicine and Supplement. 2008. p. 190.
32. Adams F. *The Genuine Works of Hippocrates .vol1*. London:Sydenham Society. 1886. p. 71.
33. Najmabadi, M. *Medicine history in Iran (from raise of Islam to Mongols era)*. Tehran: University of Tehran. 1987.
34. Razi, M. I. Z. *Mental health (spiritual medicine) [Al-Mansūrī on Medicine]*. Translated by some professors of Qhom Seminary & Al-Zahra University. Tehran: Parents and teachers' community of Islamic Republic of Iran. 1996.
35. Ibn al-Jawzi A. *laqat Al-manafieü fl al-tibb*, Cairo: National Library and Documents, Heritage Research Center.2010. p. 227.
36. Naseru al-Hokama, M. Kh. *Hifzu al-Sehhe [Maintaining health]*. Revised by Rezaeipur, N. Tehran: Iran traditional medicine publications. 2011. P.113-116. [In Persian]
37. Savuji, M. I. A. *Hifzu al-Sehhe va siyasta al-Modon [Maintaining health & the politics of cities]*. Revised by Panahi, V. Tehran: Almaei publications. 2012. P.69-72, 79-81. [In Persian]
38. Gorgani, S. I. *Zakhire Khwarazmshahi [The treasure of the khwarazm Shah]*. Vol. 2. Compiled by Hussein Alinaghi. Cooperated by Negad, Fallah, H. Supervised by Babapur, Y. B. Tehran: Ardaal Safir. 2014. p. 62, 65, 69-70. [In Persian]
39. Rumi J M B(Mawlānā). *Masnavi-ye-Ma'navi*. Based on the Corrected Version of Nicholson, Second Edition, Qom: Neghah Ashena.2008. P.34. [In Persian]
40. Ibn Hubal, A. I. A. *Al-Mokhtarat fi Tebb [The Book of Selections in Medicine]*. Vol. 1. Heydarabad Dakan: Al-Osmaniyye encyclopedia publications. 1941. p. 109. [In Persian]
41. Gorgani, S. I. *Zakhire Khwarazmshahi [The treasure of the khwarazm Shah]*. Vol. 1. Compiled by Hussein Alinaghi. Cooperated by Negad, Fallah, H. Supervised by Babapur, Y. B. Tehran: Ardaal Safir. 2014. p. 76-78. [In Persian]
42. Aghili Shirazi, S. M. H. *Kholasatu al-Hekma [Summary of wisdom]*.Tehran: Institute of Medicine History Studied and Supplementary of Iran Medical Scientific University. 2007. p. 42-43,129-130,406-409. [In Persian]
43. Papoli Yazdi M H, Jahanbani A. *Seven climates, Journal of Geographical Investigations*, 2001-2002. 63-64; pp: 12-61. [In Persian]
44. Naseri M. *Health Protection from the Viewpoint of Iranian Traditional Medicine*. With Introduction by Mohammad Mehdi Esfahani. Tehran: Iranian Traditional Medicine Publications. 2015. p. 38. [In Persian]
45. Arzani Dehlavi, M. A. Sh. *Mofarrehu al-Ghulub (description of Choghmeini ghanoonche) [Commentary on the Qanunchah by Jaghmini]*. Vol. 3. First print. Revised scientifically and critically by Ismaeil Nazem and Mohsen Baghbani. Tehran: Almaei publications. 2012. p. 317-318,320-321, 337-339, 340-343. [In Persian]
46. Al-Biruni A R. *Understanding Astrology (Al Tafhim)*. Correction by Jalal Homayi, Tehran, Majlis Printing House.1935-1937. p. 191. [In Persian]
47. Dameshghi, M. I. H. *Al-Resale al-Haruniyye [The Treatise of Haruniye]*. First volume. Tehran: Institute Of Medicine History Studied and Supplementary Of Iran Medical Scientific University. 2009. p. 18. [In Persian]
48. Ibn Khaldun, A R b M. *Introduction by Ibn Khaldun, Volume 7*, Translated by Mohammad Parvin Gonabadi, Tehran: Scientific and Cultural Publication. 1989. p. 151. [In Persian]
49. Antaky D. *nuzhat al'adhhan fi 'iislah alabdan. zkwir, muhamad yasr*. Publisher of the Syrian Arab Republic, Ministry of Culture, Publications of the Syrian General Book Organization. 2007. p. 134.
50. Sharif MM. *Zad al msaferin*. Research Institute of Rehabilitation of Natural Medicine, Qom: Jalaluddin Publications.2010. p. 22. [In Persian]

51. Mahmoudi Zarandi M. *Windgear, Symbol of Iranian Architecture. First Edition. Tehran: Yazda. 2014. p. 96. [In Persian]*
52. Goharin S S. *Sophisticated terminology description. Tehran: Zavar. 1989. p. 238-239. [In Persian]*
53. Hamzehnejad M, Rabbani M, Torabi T. *The role of wind in human health in Islamic medicine and its effect on the locating and structure of traditional cities of Iran, Journal of Science and Research, Journal of Naqsh-e Jahan, 2015; 1-5: 43-57. [In Persian]*
54. Razi, Al-Hawi. *Volume 3, Translated by Mahmoud Tabatabai, Mashhad, Mashhad University of Medical Sciences Publications. 2008. p. 20.*
55. Lotfi , A. & Masjedi, H. *Bath mini dictionary. Tehran: Aban Book. 2013. p. 18.*
56. Varjavand p. *Warehouses, Islamic Architecture of Iran. Collected by: Mohammad Yousef Kiani. Tehran: Post. 2010. p. 225.*
57. Ferdowsfred. *The Gray Miracle of Body Health. Dr. Salam's Official Website. 2015.*
http://www.hidoctor.ir/102366_%d9%85%d8%b9%d8%ac%d8%b2%d9%87-%d8%ae%d8%a7%da%a9-%d8%b1%d8%b3-%d8%a8%d8%b1%d8%a7%db%8c-%d8%b3%d9%84%d8%a7%d9%85%d8%aa%db%8c-%d8%a8%d8%af%d9%86.html/
58. Radbin R, Moradi F, Vahedi F, Khan Chamani J. *The effect of lead contaminated water on the expression of interferon-gamma and interleukin-4, 3rd Iranian National Conference on Agricultural Biotechnology (Plant, Animal and Industrial). Mashhad: Ferdowsi University of Mashhad. 2012.*

ORIGINAL ARTICLE

Investigating the Role of Climate Change in Locating and Construction of the Building From the Viewpoint of Traditional Medicine

Vahideh Rahimi Mehr^{1*}

1. Assistant professor, Department of Architecture, Faculty of Art, Architecture & Urbanism, Kerman branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article history:

Received: 16 December 2020

Accepted: 31 January 2021

Published online: 07 February 2021

Keywords:

Traditional medicine

Location

Weather changes

Medical geography

Housing

ABSTRACT

Background and Aim: From the medical point of view, one of the most important factors affecting ambient air quality and human health is the geographical situation, and to locate the habitat, natural environment factors have been considered as a factor affecting climate and population. Therefore, the purpose of this study is to explain the factors affecting climate change in the region, the recommendations of traditional medicine for locating and determining the boundaries of the seven climates from the perspective of traditional medicine.

Materials and Methods: This study is qualitative research based on the analytical-descriptive method and based on reliable library documents and sources. The meaning of climate change in medicine is stated, and then the influential factors in climate change and location, using historical sources such as law, Khwarezmshahi reserve, fun hearts, and comprehensive software of traditional medicine version 1.5 studied is located.

Findings: environmental components have caused changing of the natural affairs continuum by affecting two essential principles of the six traditional medicine principles, i.e., air and mental states, and by disrupting or balancing the body affects human health So that all environmental factors and elements, due to their specific temperament, affect the organs, temperament, and behavior of individuals and by affecting the equilibrium of the human body and the psyche, they change the actions that are the ultimate goal and the ultimate chain of natural affairs.

Conclusion: it seems that physicians have considered architecture a function of climate-friendly architecture regarding the climatic layer. Also, among the influential factors in locating, wind factor as a mediating factor directly influences other factors, and it seems the wind element plays a more significant role than other factors. Therefore, considering the geography of medicine from the traditional perspective can play a positive role in choosing the place of residence and construction of the building and help create a Health-Based environment.

* Corresponding Author: Vahideh Rahimi Mehr

Postal Address: No. 88, Alley 57, Shahid Mostafa Khomeini St., Kerman, Iran.

Email: yekta.rahimi@yahoo.com

© Copyright (2018) Medical Ethics and Law Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Cite this article as:

Rahimi Mehr V. Investigating the Role of Climate Change in Locating and Construction of the Building From the Viewpoint of Traditional Medicine. Medical History Journal 2021; 13(46): e1.